

LESZEK SIECZKO, KATARZYNA SYTA

Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie

**STAN ROZWOJU SPOŁECZEŃSTWA INFORMACYJNEGO
NA TERENACH WIEJSKICH
PRZEZ PRYZMAT MŁODZIEŻY GIMNAZJALNEJ
W POWIECIE BIAŁOBRZESKIM**

Wprowadzenie

Nowe technologie informatyczne wkraczają w nasze życie i zmieniają je w sposób rewolucyjny. Jednak w każdym społeczeństwie znajdzie się taka jego część, która nie podda się temu trendowi. Powody tego mogą być bardzo różne, począwszy od społecznych, przez kulturowe, na finansowych kończąc. Na początku drugiej dekady XXI wieku można stwierdzić, że Polacy w znacznej części tworzą społeczeństwo informacyjne wykorzystujące najnowsze technologie IT. Według badań GUS¹, w 2009 roku w prawie 65% gospodarstw domowych były komputery i w prawie 60% z nich – dostęp do Internetu (z tego 51% szerokopasmowy). Zważywszy na fakt, że w 2005 roku komputer znajdował się tylko w 40% gospodarstw domowych, a dostęp do Internetu w 30% z nich (w ok. 16% z dostępem szerokopasmowym), możemy mówić o wyraźnych tendencjach wzrostowych informatyzacji polskiego społeczeństwa. Badając osoby od 17 do 74 lat, uzyskano odmienne wyniki. W 2009 roku z Internetu korzystało 56% ogółu osób. Można mówić o dużym wzroście w porównaniu z 2005 rokiem, kiedy tylko 35% osób w badanym wieku korzystało z sieci internetowej. Widoczne są duże dys-

¹ *Mały rocznik statystyczny polski 2010*, GUS, Warszawa 2010, s. 202.

proporcje w korzystaniu z sieci między mieszkańcami miast i wsi. Na terenach zurbanizowanych 62% korzystało z Internetu, a na terenach wiejskich – 44%. Powody takiej dysproporcji są różne. M. Troszyński i J. Bieliński w swoim raporcie zwracają uwagę na problem cyfrowego wykluczenia na terenach wiejskich². Podają oni kilka najważniejszych przyczyn i danych dotyczących dysproporcji informatyzacji gospodarstw domowych w miastach i na wsi. Na terenach wiejskich średni dochód na członka gospodarstwa domowego z dostępem do Internetu w 2009 roku wynosił około 1400 zł, a w gospodarstwach bez dostępu do Internetu – średnio ok. 970 zł. W miejskich gospodarstwach domowych kwoty te wynosiły odpowiednio: 1840 zł (gospodarstwa z dostępem do Internetu) i 1210 zł (bez dostępu do sieci). Kolejnym ważnym powodem dużej dysproporcji między mieszkańcami miast i wsi w dostępie do Internetu jest brak technicznych możliwości dotyczących łącza stałego. Problem ten wskazało około 11,7% gospodarstw na terenach wiejskich i tylko 3% gospodarstw miejskich.

Typ rodziny w badanym gospodarstwie domowym jest innym czynnikiem warunkującym dostęp do Internetu i komputera. Z badań Rady Monitoringu Społecznego³ wynika, że bezdzietne małżeństwa w 2009 roku miały komputery w 42,5%, a Internet był dostępny w 35,9% tych gospodarstw. Gospodarstwa rodzin z jednym dzieckiem, dwojgiem dzieci, trojgiem i więcej dzieci znacznie częściej miały komputer (odpowiednio: 82,5%; 89,7%; 86,6%), a dostęp do Internetu był w przeważającej części tych gospodarstw (odpowiednio: 72,3%; 78,2%; 70,4%).

W artykule podjęto próbę oceny wpływu na rodziców osób uczących się w gimnazjach (w wieku 13–15 lat) i wykorzystania Internetu na obszarach wiejskich. Ponieważ większość badań społecznych nie obejmuje osób w wieku poniżej 16 lat, wyniki ankiet nie mogą być porównane z danymi na przykład Głównego Urzędu Statystycznego.

1. Materiał i metody

Badanie przeprowadzono w dniach od 3 listopada 2010 roku do 18 stycznia 2011 roku w pracowniach informatycznych publicznych gimnazjów na terenie

² M. Troszyński, J. Bieliński, *Internet na wsi 2009. Wykorzystanie Internetu na terenach wiejskich w Polsce. Stan na rok 2009*, Fundacja Wspomagania Wsi, Warszawa 2010, s. 4–5.

³ *Diagnoza społeczna 2009*, red. J. Czapiński, T. Panek, 2009; www.diagnoza.com (26.03.2011), s. 284.

powiatu białobrzeskiego. Badaniem objęto uczniów, którzy w roku szkolnym 2010/2011 uczęszczali na informatykę. Przedmiot ten jest nauczany tylko przez dwa lata (na poziomie wybranym przez radę pedagogiczną danego gimnazjum). Należy więc przyjąć, że badaniu poddano około 2/3 uczniów. Uczniowie wypełniali ankietę online w obecności nauczyciela informatyki w pracowniach szkoły.

Ankieta zawierała 23 pytania zamknięte, w tym 2 macierzowe z wielokrotnymi odpowiedziami i oceną czterostopniową, oraz jedno pytanie otwarte. Pierwsze pytania (6) to metryczki badanych uczniów: miejsce zamieszkania (gmina, wieś/miasto), gimnazjum, klasa, rok urodzenia i płeć. Kolejna grupa pytań dotyczyła określenia dostępu do Internetu, długości czasu dostępu do niego, innych miejsc korzystania, czasu i częstotliwości pracy w sieci. Następne pytanie dotyczyło aktywnej pracy w sieci: prowadzenia blogu, forum lub strony internetowej. Jednym z głównych pytań było określenie częstości korzystania z wymienionych aktywności w skali 4-stopniowej. Każdą z grup pytań można było ocenić niezależnie, wybierając jedną z opcji: „zawsze”, „często”, „spora-dycznie”, „nigdy”. Aktywność w sieci dotyczyła gier komputerowych (np. Tibia, CS, IceTower), b) poczty elektronicznej (e-mail), c) portali informacyjnych (np. interia.pl, onet.pl), d) portali społecznościowych (np. Nasza Klasa, Facebook, Grono), e) komunikatorów (np. gg, Skype), f) stron z nowinkami technologicznymi (komputery, telefony komórkowe, mp4), g) zakupów przez Internet (np. Allegro), h) nauki i odrabiania lekcji (np. zapytaj.pl), i) słuchania muzyki online, j) prowadzenia radia internetowego, k) czytania dowcipów, szukania opisów, l) serwisów internetowych (np. YouTube.com, wrzuta.pl), m) sportu (np. sportowefakty.pl), n) motoryzacji, o) turystyki, p) i innych.

Forma i treść pytań była weryfikowana w badaniach pilotażowych wykonanych w październiku 2010 roku w Publicznym Gimnazjum w Wyśmierzycach. Część pytań została przeredagowana tak, aby były czytelne i jasne dla grupy docelowej. Zmieniono przykłady czynności i portali podawanych w nawiasach przy odpowiedziach na takie, które w badanym okresie były najpopularniejsze. Pojawiła się także dodatkowa odpowiedź w pytaniu o sposób wykorzystania Internetu, którą była opcja „prowadzenie radia internetowego”.

Do dalszej analizy wybrano tylko te ankiety, w których uczniowie wskazywali jako miejsce zamieszkania wieś. Pominęto kryterium powiązania rodzin uczniów z rolnictwem, które w badanym powiecie dałoby znaczną grupę osób zamieszkujących w miastach. Część respondentów mieszkająca w miastach

była właścicielami gospodarstw rolnych. Przykładem jest miasto Wyśmierzyce⁴ o najmniejszej liczbie mieszkańców (884 osoby – GUS 2008), z których znaczna część prowadzi działalność rolniczą. Przeciwstawną grupą badanych były osoby zamieszkujące tereny wiejskie, a pracujące poza rolnictwem. W badaniu wzięto pod uwagę uczniów pochodzących z terenów wiejskich. Do dalszej analizy wzięto 475 ankiet spełniających powyższe kryteria.

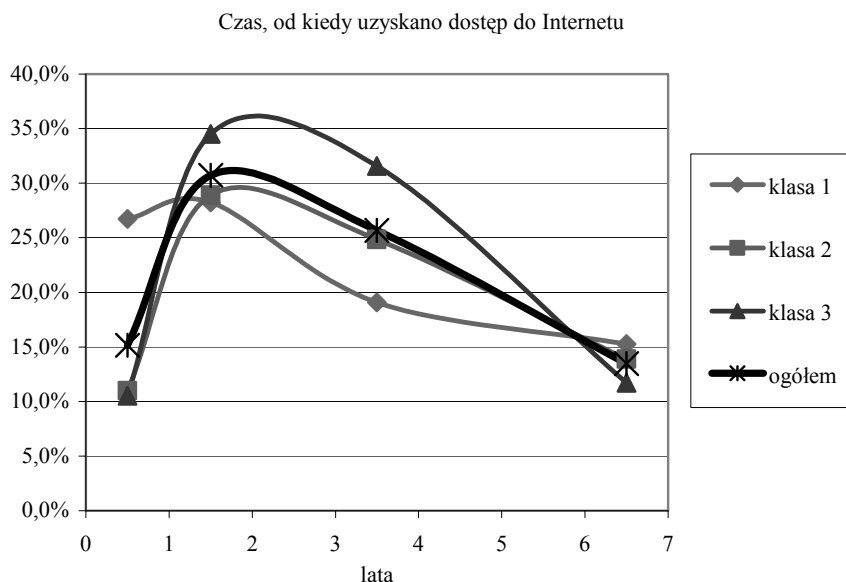
2. Wyniki

W badaniu wzięło udział 226 dziewczynek i 249 chłopców, 128 uczniów klas pierwszych urodzonych w 1997 roku oraz 3 osoby urodzone wcześniej. Klasy drugie reprezentowane były przez 163 osoby urodzone w roku 1996 oraz 10 osób urodzonych przed lub po tym roku. Klasy trzecie reprezentowało 165 osób urodzonych w 1995 roku oraz 5 osób urodzonych przed lub po tym roku. Powiat białobrzegi obejmuje 6 gmin miejsko-wiejskich lub wiejskich. Badania objęły następujące gminy i liczbę uczniów: Białobrzegi (35), Promna (61), Radzanów (127), Stara Błotnica (111), Stromiec (102) i Wyśmierzyce (39).

Wśród badanych uczniów dostęp do Internetu w domu deklarowało 85,1%. Największy odsetek uczniów z dostępem do sieci w domu dotyczył klas pierwszych (89,3%), następnie trzecich (88,3%) i drugich (78,6%). Uczniów zapytano także, od kiedy mają w domu dostęp do sieci? Uczniowie klas pierwszych w 26,7% wskazywali odpowiedź „do roku”, kolejny przedział (od roku do 2 lat) wskazywany był przez 28,2% badanych z tej klasy. Uczniowie klas drugich najczęściej wskazywali przedział czasowy „od roku do 2 lat” (28,9%). Klasy najstarsze w 34,5% wybierały przedział „od roku do 2 lat” oraz „od 2 lat do 5 lat” w 31,6%. Na rysunku 1 przedstawiono okres dostępu do sieci z podziałem na klasy, gdzie na osi x naniesiono środki przedziałów odpowiedzi, a dla odpowiedzi „powyżej 5 lat” środek ten wyznaczono na 6,5 roku, przyjmując, że przed rokiem 2003 dostęp do sieci na terenach wiejskich był bardzo niewielki i wynosił dla stałych łącz poniżej 8%⁵.

⁴ *Miasta w liczbach 2005–2006*, GUS, Warszawa 2008, s. 17.

⁵ *Diagnoza społeczna 2003*, red. J. Czapiński, T. Panek, 2003, www.diagnoza.com (26.03.2011), s. 209.

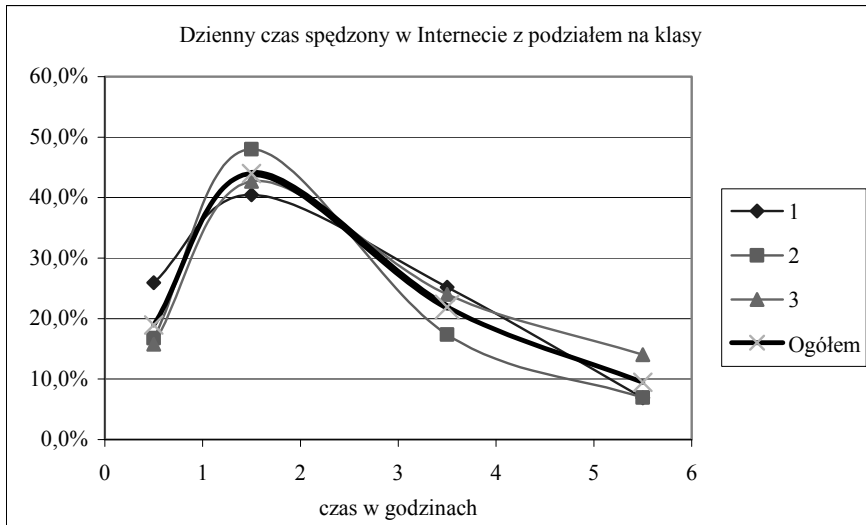

Rys. 1. Okres dostępu do Internetu w domu uczniów gimnazjów z podziałem na klasy
Źródło: badania własne.

Jednym z kolejnych pytań było określenie częstotliwości korzystania z Internetu. Największa grupa badanych (67,2%) wskazywała na odpowiedź codziennego korzystania z Internetu. Dzieci z klas trzecich odpowiedź tę wskazały aż w 74,0%, co znacznie różniło się w porównaniu z młodszymi badanymi (klasy pierwsze – 64,1%, klasy drugie – 61,%). Odpowiedź „kilkukrotnego w tygodniu korzystania z Internetu” była wybierana przez 16,6% respondentów, z czego najczęściej (23,7%) wybierali ją uczniowie klas pierwszych (i odpowiednio 15,0% klas drugich i 12,9% klas trzecich). Rzadsze korzystanie z Internetu deklarowała mniejsza część uczniów: raz w tygodniu z sieci korzysta 6,9% respondentów, kilka razy w miesiącu – 5,1% i raz w miesiącu – 1,1% uczniów. W ogóle z sieci nie korzysta 3,2% wszystkich przebadanych uczniów.

Analiza dziennego czasu, jaki poświęcają gimnazjaliści na korzystanie z Internetu, wskazała, że największa grupa (44%) uczniów spędza w sieci od jednej do dwóch godzin dziennie. Kolejny przedział (od 2 do 5 godzin) wykorzystuje 21,9%, a 18,9% uczniów korzysta z Internetu poniżej jednej godziny. Na rysunku 2 przedstawiono czas spędzony w Internecie przez uczniów poszczególnych klas oraz ogółem. Największe rozbieżności można zauważyć we wska-

zaniach na najkrótszy czas korzystania z sieci, uczniowie klas pierwszych w 26% wskazywali ten przedział, a klas trzecich tylko w 15,8%.

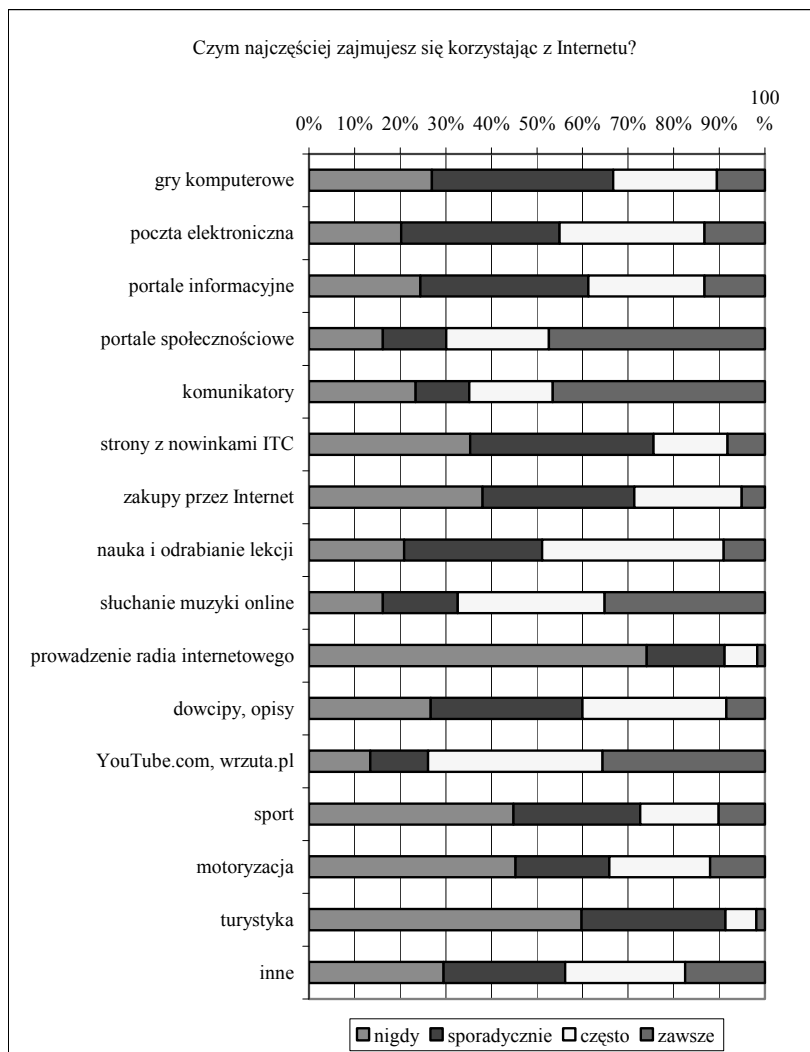
Rys. 2. Dzienny czas spędzony w Internecie przez uczniów gimnazjów z podziałem na klasy

Źródło: badania własne.

Uczniów zapytano o własną stronę internetową, nie precyzując jej charakteru i sposobu prowadzenia. Zdecydowana większość uczniów (85,3%) zadeklarowała, że jej nie ma. 20,8% uczniów klas drugich, 12,9% klas trzecich i tylko 9,2% uczniów klas pierwszych zadeklarowało prowadzenie strony internetowej.

W celu określenia sposobu wykorzystania usług i zasobów Internetu uczniowie w skali 4-stopniowej mieli określić rodzaj i częstotliwość korzystania z wymienionych usług. Najczęściej uczniowie korzystali z serwisów udostępniających materiały multimedialne (YouTube, Wrzuta); 86,5% korzysta z tych serwisów mniej lub bardziej regularnie, z czego 35,6% badanych zaznaczyło odpowiedź, że korzystają z nich zawsze, a 38,3% – często. Z portali społecznościowych korzysta 83,8% uczniów, w tym 47,4% – zawsze. Muzyki online słucha taka sama grupa gimnazjalistów, w tym 35,2% – zawsze, a 32,2% zaznaczyło opcję „często”. Z poczty elektronicznej korzysta 79,8% badanych, z czego największa grupa (34,7%) osób zaznaczyła opcję „sporadycznie”, a 31,8% – często. „Naukę i odrabianie lekcji” wybrało 79,2% uczniów. Największa grupa badanych

(39,8%) deklarowała częste korzystanie z tego typu serwisów, 30,3% wybrało opcję „sporadycznie”, a 9,1% – „zawsze”. Najmniejszym zainteresowaniem cieszyło się „prowadzenie radia internetowego” – aż 74,1% badanych deklarowało, że nigdy z tego typu aktywności nie korzysta, 17,1% wskazało na sporadyczne prowadzenie radia internetowego. 59,8% badanych nigdy nie korzystało z Internetu w celu pozyskania informacji o turystyce.

Rys. 3. Częstotliwość wykorzystywania Internetu przez uczniów gimnazjów w poszczególnych grupach aktywności

Źródło: badania własne.

Podsumowanie

Badania ankietowe przeprowadzone wśród młodzieży nie należą do najłatwiejszych z powodu dużej różnicy wieku między ankierem a respondentem. Wykonanie badania pilotażowego umożliwiło przeredagowanie treści i formy pytań z odpowiedziami, tak aby dla większości badanych były one jasne i zrozumiałe. Dzięki temu wyeliminowano błędnie lub częściowo wypełnione ankiety, co zwiększyło wartość merytoryczną badania. Dużą przeszkodą w tego typu badaniach jest dotarcie do jak największej liczby respondentów. Współpraca dyrektorów gimnazjów na terenie powiatu białobrzeskiego była nie do przecenienia i zaowocowała pełnym zaangażowaniem nauczycieli informatyki, co pozwoliło uczniom na lekcjach informatyki właśnie wypełniać ankiety online. Takie podejście jest bardzo często stosowane w badaniach⁶, choć ankiety online są z reguły bardzo trudne do przeprowadzenia, ponieważ na ogół uzyskuje się tylko od kilkunastu do kilkudziesięciu procent ankiet prawidłowo wypełnionych⁷.

Bardzo wysoki odsetek (85,1%) gospodarstw domowych mających dostęp do Internetu na terenach wiejskich, z których są dzieci szkolne, może sugerować, iż rozwój społeczeństwa informacyjnego w tej grupie się rozwija. Rodziny z młodzieżą gimnazjalną są technologicznie przygotowane do uczestniczenia w procesie informatyzacji społeczeństwa. Jak wskazują badania Gemiusa⁸, dzieci rozpoczynają pracę z komputerem już w wieku 5–9 lat (58%), a w wieku 10–12 lat jest ich o 23% więcej. Z badań wynika, że większość badanych gimnazjalistów uzyskała dostęp do sieci od roku do 5 lat przed przeprowadzonym badaniem, co wskazuje, że z Internetu zaczęli korzystać w starszych klasach szkoły podstawowej. Większość badanych uczniów spędza powyżej godziny dziennie przy komputerze podłączonym do sieci. Czas taki pozwala na wyszukiwanie informacji niezbędnych do lekcji, ale także na prowadzenie życia towarzyskiego w sieci oraz rozrywkę. Jak wykazały badania, uczniowie gimnazjów w znacznym stopniu i dość często wykorzystują zasoby Internetu do nauki. Respondenci podtrzymują kontakty na portalach społecznościowych i prawie 84% z nich jest tam

⁶ Ł. Tomczyk, *Badania przez Internet oraz w Internecie a nauki społeczne i humanistyczne*, <http://spolecznieodpowiedzialni.pl/files/file/gyiqe1phtyvrregl0nabk231b9lgz8.pdf>, s. 53 (29.03.2011).

⁷ P. Siuda, *Kwestionariusze internetowe – nowe narzędzie badawcze nauk społecznych*, *Zeszyty Naukowe nr 2, Świętokrzyskie Centrum Edukacji na Odległość*, Kielce 2006, s. 225–276.

⁸ Gemius, *Dzieci on-line w oczach rodziców*, komunikat prasowy z 4 marca 2008. s. 1, http://emilek.pl/artykuly/dzieci_online_w_oczach_rodzicow.pdf.

częstymi gośćmi. Rozrywka dla młodzieży gimnazjalnej mieszkającej na wsi to między innymi serwis YouTube, z którego korzysta większość osób (wg danych Gemiusa ma największy zasięg w Polsce, ponad 63%)⁹ oraz słuchanie muzyki online.

Młodzież wiejska nie unika też portali informacyjnych (75,6%), choć większość odwiedza je sporadycznie. Sylwetka młodzieży gimnazjalnej z pewnością przewyższa średnie wartości wskaźników korzystania z Internetu uzyskiwane dla całości społeczeństwa polskiego. Można mieć nadzieję, że jej styl życia i zainteresowania będą rozwijane i ukierunkowane na społeczeństwo informacyjne. Dzieci uczące się w gimnazjach mogą wpłynąć na stopień wykorzystywania Internetu przez rodziców.

Literatura

- Diagnoza społeczna 2003*, red. J. Czapiński, T. Panek, Wyższa Szkoła Finansów i Zarządzania, Warszawa 2003, www.diagnoza.com (26.03.2011).
- Diagnoza społeczna 2009*, red. J. Czapiński, T. Panek, Wyższa Szkoła Finansów i Zarządzania, Warszawa 2009, www.diagnoza.com (26.03.2011).
- Gemius, *Dzieci on-line w oczach rodziców*, komunikat prasowy z 4 marca 2008, http://emilek.pl/artykuly/dzieci_online_w_oczach_rodzicow.pdf.
- Mały rocznik statystyczny polski 2010*, GUS, Warszawa 2010.
- Miasta w liczbach 2005–2006*, GUS, Warszawa 2008.
- Siuda P., *Kwestionariusze internetowe – nowe narzędzie badawcze nauk społecznych*. Zeszyty Naukowe nr 2, Świętokrzyskie Centrum Edukacji na Odległość, Kielce 2006.
- Tomczyk Ł., *Badania przez Internet oraz w Internecie a nauki społeczne i humanistyczne*, Wyższa Szkoła Pedagogiczna TWP w Warszawie, <http://spolecznieodpowiedzialni.pl/files/file/gyiqe1phntyvregl0nabk231b9lgz8.pdf> (29.03.2011).
- Troszyński M., Bieliński J., *Internet na wsi 2009. Wykorzystanie Internetu na terenach wiejskich w Polsce. Stan na rok 2009*, Fundacja Wspomagania Wsi, Warszawa 2010.

⁹ Gemius, Wyniki badania Megapanel PBI/Gemius za listopad 2010 r. (arkusz danych), <http://www.gemius.pl/pl/aktualnosci/> (24.01.2011).

**STATE OF INFORMATION SOCIETY DEVELOPMENT
IN RURAL AREAS THROUGH THE VIEW
OF SECONDARY SCHOOL STUDENTS IN THE BIAŁOBRZEGI COUNTY**

Summary

The paper presents results of studies conducted among of secondary school students living in rural areas. Studies concerned frequency and aims of the use of Internet. Main interests of using the network by respondents and the frequency of these activities were presented.

Translated by Leszek Sieczko